

BEATE RYGIERT

GEORGE
SAND

ÉS A SZERELEM NYELVE

BEATE RYGIERT

GEORGE
SAND

ÉS A SZERELEM NYELVE

KOSSUTH KIADÓ

A kiadás alapja
Beate Rygiert: *George Sand und die Sprache der Liebe*
Aufbau Verlag GmbH & Co. KG, Berlin 2019

FORDÍTOTTA
Várnai Péter

SZERKESZTETTE
Tóth Emese

BORÍTÓTERV ÉS GRAFIKA
www.buerosued.de

ISBN 978-963-544-363-5

Minden jog fenntartva

© Aufbau Verlag GmbH & Co. KG, Berlin 2019
(Published with Aufbau Taschenbuch; „Aufbau Taschenbuch”
is a trademark of Aufbau Verlag GmbH & Co. KG)

© Kossuth Kiadó 2021

© Hungarian translation Várnai Péter 2021
Borítóképek © Cultiris / AKG Images

*„Az igaz szerelemnél a szív, az értelem
és a test összhangban van egymással.
Ez ezer esetből egyszer fordul elő.”*

GEORGE SAND

∞ I. RÉSZ ∞

1831–1833

„AURORE DUDEVANT HALOTT
– ÉLJEN GEORGE SAND!”

1. fejezet

PÁRIZS, 1831 TAVASZA

Aurore bírálón szemügyre vette magát a tükörben. Érde-
mes volt fáradoznia: a durva gyapjúból készült férfinadrág
és a mellény tökéletesen állt rajta. Elégedetten látta, hogy
a melle domborulata alig szúr szemet. A mellény egyik
felső gombján még lógott egy cérnaszál, de gyorsan leha-
rapta, mint annak idején a zárdaiskolában, amikor
Madeleine nővér éppen nem nézett oda. Vajon mit szólna
az apáca, ha most látná egykori tanítványát?

Aurore halkán elnevette magát, aztán fekete haját be-
gyűrte a párizsi diákság jellegzetes fejfedője, egy *faluche*
alá. A bársony barettsapkát Jules adta ajándékba Aurore-
nak, és ő az egyik legszebb ajándéknak tartotta, amit valaha
is kapott.

A teljesen megváltozott tükörképe cinkosan mosoly-
gott rá. Ez itt valóban ő, a huszonhat éves Aurore Dude-
vant báróné, egy hétéves fiú és egy kétéves kislány anyja,
aki külön él a gyermekeitől és a férjétől, Casimirtól, aki
a vidéki birtokán valószínűleg éppen az egyik szolgáló-
lányt hajkurássza? Ő, az álmokkal és eszményekkel teli
Aurore Dudevant, akinek sok csalódásban volt része, ám

ennek ellenére – vagy talán éppen ezért – még mindig hisz a nagy szerelemben?

Soha nem tartotta szépnek magát, hiába van csodaszép, fekete haja és átható tekintetű, nagy, sötét szeme, makulátlan arcbőre és szépen ívelt szemöldöke. A hosszú, keskeny orrát legfeljebb karakteresnek lehet nevezni. Az ajka ugyan telt, a szája azonban így is túl kicsi az arcához képest.

Nem, azt még soha senki nem mondta róla, hogy szép. Ez most jól jön neki, mert ebben az öltözékben valóban olyan, mint egy férfi. Vagy inkább egy fiatal egyetemista. Már csak a bőrcsizmába kell belebújni. Jóságos ég, mennyire várta, hogy abban hódíthassa meg Párizst, mert a finom szövet papucscipők, amelyeket az aktuális divat a nőkre kényszerít, már néhány hét után elkoszolódtak és elszakadtak a párizsi flaszteren. Aurore nagyokat lépve fel-le járkált a szobában. Ilyen érzés szabadnak lenni.

Egyszer csak kopogtattak az ajtaján.

– Szabad! – kiáltott ki, és egy huncut fürtjét még gyorsan a sapkája alá gyűrte.

Aztán megfordult, és feszülten várta, mit szól majd Madame Bonnet, a házmesterné, aki az ő és Jules szerény háztartását is vezeti, és akivel ő összebarátkozott.

– *Bonjour*, mad... – kezdte az asszony, de a mondat közepén elakadt, és meglepetten meredt Aurore-ra. – *Monsieur* – mondta végül meglepetten, és összeráncolta a homlokát. – Nem is láttam, uram, hogy bejött a házba! Madame Dudevant... ő nincs itt?

– Ejnye, Madame Bonnet! – felelte Aurore nevetve. – Valóban nem ismer meg?

– *Mon dieu!* – kiáltott fel az asszony, és tetőtől talpig végigmérte Aurore-t. – Csak nem akar így kimenni az utcára?

Aurore nem tudott elfojtani egy vigyort.

– Ugye, ez a mi titkunk marad, és senkinek sem beszél róla? – kérdezte, és levette a vállfáról a zakót, amelyet ugyanabból az anyagból varrt magának, mint a nadrágot és a mellényt.

– Természetesen – felelte Madame Bonnet. – Hallgatók, mint a sír. Magát viszont börtönbe fogják vetni!

Aurore mosolya szélesebb lett, a fekete szeme csak úgy csillogott.

– Az lehet – mondta. Belebújít a *redingotba*, a térdig érő férfikabátba, és levette a fogasról Jules sálját. – De az is lehet, hogy nem – tette hozzá.

A lépcsőházban Aurore háromszor a nyakára tekerte a sálát. Dohány és szantálfa ismerős illatát érezte rajta. Vajon felismeri egy szomszéd, ha így találkozik vele? A szobácskájuk a tető alatt van, előbb vagy utóbb elkerülhetetlenül össze fog futni egy lakótárssal. Madame Bonnet pedig igazat mondott: 1799-ben érvénybe lépett egy törvény, amely börtönbüntetéssel fenyegette a nőket, ha férfiruhát viselnek.

Aurore éppen leért a negyedik emeletre, amikor meghallotta a bejárati kapu becsapódását, aztán pedig odalentről közeledő határozott léptek jutottak el hozzá. A szíve hevesebben kezdett verni. Áthajolt a lépcsőkorláton, és

felismerte Monsieur Raymond cilinderét. A férfi, aki a feleségével és a lányával közvetlenül Aurore mellett lakott, a városi előjáróságon dolgozik, és nemrégiben beszélgetett vele a legújabb politikai eseményekről. Aurore érezte, hogy lángba borult az arca, és még mélyebben Jules sáljába fúrta az állát. Egy pillanatig késztetést érzett arra, hogy visszameneküljön a manzárdlakásukba, de rábírta magát, hogy nyugodtan továbbhaladjon.

A lépcső közepén megtörtént a találkozás. A szomszédja éles pillantást vetett Aurore arcára, miközben ő udvariasan félrehúzódott.

– *Bonjour, monsieur* – dűnnyögte.

A férfi újra megnézte, aztán kurtán biccentett, és elkapta róla a tekintetét. Aurore szívéből nagy kő esett le. Odalent, a rue de Seine-en mélyeket lélegzett. Ha Monsieur Raymond nem ismerte meg, nem kell aggódnia.

Mire a folyóhoz ért, már alkonyodott. A Szajna túlsó oldalán, a Louvre-palotában két ablaksor mögött világosság gyúlt, a számtalan csillárban égő gyertyák aranyszínű fénye visszatükröződött a folyóban, és megvilágította Aurore útját a pont des Arts-on át. Hűvös volt a tavaszi este, egész nap esett az eső, és azokban a lakásokban, amelyeknek a lakói megengedhették maguknak, még begyújtották a kályhákat. A sok kémény füstje elrontotta a levegőt, és könnyeket csalt Aurore szemébe. Őt mégis féktelen öröm töltötte el. Férficsizmájának vasalt sarkai hangosan kopogtak a flaszteren, de senki sem nézte meg alaposan. Szabad ember, ma este, ha akarná, egész Párizst átszelhetné az egyik végétől a másikig, aztán vissza, és

közben nem kellene attól tartania, hogy tönkreteszi a drága öltözékét.

– Párizsban egy hölgynek csak ruhára, lábbelire és kocsira huszonötezer frankot kell költenie egy évben – panasolta neki Zoe, a barátnője a zárdaiskolából, miután férjhez ment.

Aurore pontosan ekkora összeget kapott, amikor elhagyta a férjét, de nemcsak ruházkodásra, hanem lakbérre, kosztra és minden másra is, amire szüksége volt. Ezért is varrt magának férfiruhát, de ennek nem egyedül az anyagi helyzete volt az oka. Azt akarta, hogy megtehesse ugyanazt, amit a férfibarátai tesznek. Éjszaka egyedül járhatson az utcán anélkül, hogy zaklatnák. Kielégíthesse a mozgásigényét, elvégre vidéken nőtt fel, és kislányként a parasztyerekkel hancúrozott a földeken. Látogatni akarta a kizárólag férfiak előtt nyitva álló klubokat. És legfőképpen lehetőséget akart kapni arra, hogy megnézhesse a legújabb darabokat a párizsi színházakban az egyetemisták számára fenntartott olcsó állóhelyekről. És mivel nők nem járhatnak egyetemre, férfinak kellett álcaznia magát...

Miután Aurore a boulevard des Italiens és a rue Taitbout sarkán benyitott a Café de Paris-ba, egymást túlharsogó hangok és nevetések lármája csapta meg. A hőségben nedves gyapjúkabátok gőzölögtek, a kipárolgásuk sűrű dohányfüsttel vegyült el. Fali tükrök verték vissza a petróleumlámpák fényét, az urak sötét öltönyeivel éles ellentétet alkottak a hölgyek pasztellszínű, csipkés-fodros ruhái. Az operaház csak néhány lépésnyire van innen,

a Montmartre sincs messze a sok varietéjével, ezért aztán itt találkozik az úgynevezett *demi monde* a jobb társasággal, művészek a modelljeikkel, énekesek a zeneszerzőkkel, balett- és revütáncosnők a gazdag hódolóikkal. Legfőképpen azonban ide járnak az írók és azok, akik írók akarnak lenni, mint Aurore maga, Jules Sandeau, a barátja, Émile Regnault, Gustave Papet, Alphonse Fleury, Félix Pyat és a többiek a dél-franciaországi, Párizstól háromnapos utazásra fekvő Berry megyei kompániájukból. Őket próbálta most Aurore kivenni a kékes füstfelhőben.

Az egyetemistákat végül az egyik hátsó sarokban találta meg. A fejüket összedugva, szorosan egymás mellett ültek egy asztal körül. A fiatal férfiak elmélyülten beszélgettek, és nem vették észre Aurore-t, neki pedig kezdett melege lenni a kabátjában és a szokatlan sapkában.

– Mi lesz? Megyünk színházba? – kérdezte, és leült Jules mellé a vörös bársonnyal bevont padra. – Szeretném megnézni Alexandre Dumas új darabját, még hozzá a diákok állóhelyéről.

A nála nyolc évvel fiatalabb Jules Sandeau, aki jogot hallgatott az egyetemen, zavartan felnézett, azután hangos nevetésben tört ki, és gyengéden magához vonta Aurore-t.

– Ezt nézzétek! – kiáltotta el magát, és a tenyerével akkorát csapott az asztalra, hogy a poharak összecsörrentek. – Figyeljete már ide! – mondta hangosabban, mert a többiek nem hallgattak el azonnal. – Szeretném bemutatni nektek az új barátunkat. Hogy hívnak, öcskös? – fordult incselkedően Aurore-hoz.

– Ne bolondozz már! – válaszolta a nő mosolyogva, aztán levette a sapkáját, és megrázta a haját.

Az asztalnál egyszeriben síri csend lett.

– Csukd be a szád, Émile! – mondta Aurore jóindulatúan mosolyogva. – Te pedig, Gustave, vigyázz, nehogy kiessen a szemed! Na, hogy tetszem nektek?

– Te jó ég! – nyögte ki végre Félix. – Istenemre, olyan vagy, mint egy tizenhat éves iskolás. Egy nappal sem idősebb. A hosszú hajadat viszont le kellene vágnod. Az emberek már néznek.

– Arról szó sem lehet – ellenkezett Jules, és gyengéden végigsimított Aurore fekete fürtjein. – Csak a holttestemen át! Ha mindenáron egyetemistának akarsz tűnni, kedvesem, akkor fenegyerekként kell élned. Annyira új az nem is lesz a számodra.

– Hát jó – felelte Aurore, és visszagyűrte a haját a barrettsapka alá. – Akkor mehetünk? Fél óra múlva kezdődik az előadás.

– Miről vitatkoztatok olyan hevesen? – kérdezte Aurore a *boulevard*-on, és belekarolt Jules-be.

Már égtek a gázlámpák, és halványan megvilágították a sugárutat, amelyen nagy volt a tömeg.

– A *Figaró*ról – válaszolta Jules.

– Arról a borzalmas újságról?

– Az egy szatirikus lap, és meglehetősen sikeres. – Aurore majdnem összeütközött egy idősebb úrral. Még meg kell szoknia, hogy nem hölgy, aki elől udvariasan kitérnek. – Henri de Latouche a főszerkesztője. Ő is Berryből származik. Alphonse már járt nála. Azt mondja, La-

touche keres embereket. Az nekünk való lenne, nem gondolod?

Kikerültek egy részeget, aki bizonytalanul ide-oda tántorgott, és az isteni ítéletről mormogott valamit.

– Nem is tudom – felelte Aurore végül. – A szatíra nem az én műfajom. Tudod, hogy nincs humorérzésem.

Jules Sandeau felnevetett.

– Ha akarod, neked bármi megy, Aurore. Fantasztikusan rajzolsz és festesz, tudsz férfiruhát varrni, jobban lovagolsz, mint sok férfi, és csalhatatlan az ízlésed, erre itt vagyok mindjárt én igazolásnak. Úgyhogy Latouche-nak is tudsz írni. És ha nem, majd beletanulsz. – Jules oldalpillantást vetett Aurore-ra, és látta, hogy tűnődően csücsörít, mint mindig, amikor kétségei vannak, vagy valami nem tetszik neki. – Nem mi lennénk az első írók – folytatta ezért Jules sietve –, akik az újságírás kerülő útján jutnak el a sikerhez.

– Jól fizet az a Latouche? – kérdezte Aurore.

Feltűnt előttük a kivilágított théâtre de la Porte-Saint-Martin. A konflisoknál, amelyekből elegáns hölgyek és urak szálltak ki, koldusok próbáltak szerencsét. A diákokat pillantásra sem méltatták, mert tudták, hogy tőlük semmit sem remélhetnek.

– Mi az, hogy jól? – válaszolta Jules ködösen. – Manapság már a lehetőségnek is örülnünk kell.

– Te el akarsz menni oda?

– Mindenképpen – felelte Sandeau, aztán megfogta Aurore kezét, és magával húzta a bejárathoz vezető lépcsőn. – Gyere, kis egyetemista barátom! Ma a vendégem

vagy, hogy megünnepeljük a napot. De ne akaszd össze a bajszyd a nagyfiúkkal!

– Kikkel?

– A fizetett tapsolókkal – szolgált magyarázattal jószágon Gustave, aki előttük állt a sorban a pénztárnál.

– Ők ugyanis nem ismernek pardont, ha úgy gondolják, hogy annak tapsolsz, akinek nem kellene.

Aurore már sokszor járt a théâtre de la Porte-Saint-Martinban, és mindig kénytelen volt drága jegyet venni egy emeleti ülőhelyre. A földszinti olcsó állóhelyen most egy párhuzamos univerzumban érezte magát. Az egyetemisták között olyan lökdösődés és dulakodás folyt azokért a helyekért, amelyekről a legjobban lehetett látni a színpadot, amelyet ő még soha nem élt meg, és nemegyszer érzett egy csontos könyököt a bordái között. Mielőtt észbe kaphatott volna, egy magas fickó rágódohányt köpött az új csizmájára, és harsány nevetésben tört ki, amikor ő felháborodott pillantást vetett rá. Jules húzta magával, és szelíd erőszakkal utat tört maguknak a tömegben. Aurore nem nőtt túl magasra, és már attól tartott, hogy az előadásból csak egyetemisták elnyűtt zakóinak a hátát fogja látni, Émile és Gustave azonban szabadon tartott nekik egy kis helyet az első sorban.

– A kis barátom különben semmit sem látna – hárította el Jules azoknak a tiltakozását, akik elé kerültek. – Most van itt először. Ne rontsátok el az örömét!

Még volt némi ellenkezés és taszigálás, aztán felment a függöny, és Aurore mindenről megfeledkezett maga körül. A színpadon ugyanis egy szerelmi dráma bontakozott

ki, amely, nagy megdöbbenésére, egyre inkább a saját helyzetére emlékeztette. Nem tudta, mi érintette meg mélyebben: a szenvedélyesség Antonyban, aki nem hajlandó arra, hogy a származása miatt lemondjon élete szerelméről, vagy az Aurore-hoz hasonlóan egy boldogtalan, hideg házasság fogságában élő Adèle vívódása. Szünetes érzelmek ütköztek egy értelmetlen konvenció akadályába, a tragikus vég elkerülhetetlen volt. Amikor Antony, hogy helyreállítsa a szerelme tisztességét, akit a saját kérésére megölt, és a véres tört Adèle férjének a lába elé hajította az *Elle me résistait, je l'ai assassinée!* szavakkal, Aurore könnyeket törölt le az arcáról. „Visszautasított! Megöltem!” – idézték még hetekig szállóigeként a szavakat a társadalom minden körében, annyira megmozgatta az embereket ez a dráma. Miközben a bemutató közönségre lelkesen tombolt körülötte, Aurore fájdalmasan ráébredt, hogy pontosan ez az, ami még mindig hiányzik neki, Jules vidám és gyengéd vonzódása és a kevés futó viszony ellenére, amelyet megengedett magának, miután évekig szenvedett Casimir mellett: a nagy, szenvedélyes szerelmet, amelyért érdemes élni, de akár meghalni is, még nem tapasztalta meg.

A taps nem akart véget érni, a színészeknek tizenkét-szer kellett kijönniük a függöny elé, és Aurore nem tudta eldönteni, kit talált jobbnak: az Adèle-t alakító Marie Dorvalt vagy a Bocage művésznéven fellépő remek színészt, aki szenzációsan formálta meg Antonyt. Amikor a színpadon végül megjelent Alexandre Dumas a torzonborz vörös üstökével, az egyetemisták úgy doboltak a lábukkal a fapadlón, hogy az egész színház beleremegett.

– Bocage szerintem kissé sok volt – mondta Gustave, miközben a kijárat felé nyomakodtak.

– Dumas kétségtelenül diadalt aratott – jegyezte meg Alphonse. – Nagy bátorság volt tőle, hogy prózai darabot írt.

– Valószínűleg kifogyott a rímekből – gúnyolódott Gustave, de Félix barátian hátba verte.

– A versek ideje kitelt, medikus úr – mondta. – Te talán versben beszélsz a kis Manonodhoz?

Aurore egyre csak hallgatott, mert még mindig egészen kába volt a szavak erejétől és a szenvedélyességtől. Bár csak ő is tudna valamikor úgy írni, mint Dumas! Kifejezni, ami a lelkében lángol. Szerelmi drámába csomagolni a megkérgesedett társadalmuk elviselhetetlen kettős erkölcsét, és olyannyira felkavarni az embereket, hogy majdnem szétverjenek egy színházat. Ha ezt egyszer ő is meg tudná tenni...

Szitalni kezdett az eső, és mind örültek, amikor visszaértek a Café de Paris-hoz. Szerencséjük volt, és megkaparintották az utolsó szabad asztalok egyikét. Aurore bátran levette a baretjét, és egy szalaggal szorosan összefogta a haját a tarkóján, bízva benne, hogy így sem fogja senki felismerni. A bársonysapka túl meleg volt a fején.

– Mi a véleményed? – zavarta meg a töprengését Jules.
– Hogy tetszett a darab?

– Remeknek találom – felelte Aurore tömören, és körbenézett. A maga huszonhat évével ő volt a legidősebb, a barátai többsége éppen betöltötte a húszat, Jules pedig még csak tizenkilenc éves. – Ami pedig Bocage-t illeti – tette hozzá –, még soha nem láttam nála jobb színészt.

– Tetszik neked, mi? – szólt közbe Jules szelíden.

– De még mennyire! És Dorval is tetszik. Nagyszerű nő.

Ebben a pillanatban egy elegánsan öltözött, divatos ba-
juszt és barkót viselő úr lépett be a kávéházba. Miközben
átadta a kabátját és a kalapját az odasiető pincérnek, vé-
gignézett a jelenlevőkön.

– Ő az. De Latouche – súgta Alphonse a barátoknak, és
üdvözlésre emelte a kezét.

A főszerkesztő megismerte, kegyesen biccentett neki,
aztán egy másik asztalhoz indult.

– Bocage-t kirúgták a konzervatóriumból – vette fel
Gustave a beszélgetés fonalát, és mindenkinek rendelt
egy pohár abszintot.

A bandájukból egyedül ő született gazdag családba, és
sokszor fizetett egy italt a barátainak.

– Igen, mert szegény családból származik – tette hozzá
Jules. – Az apja takács volt Rouenban. Bocage nem tudta
fizetni a tandíjat, és ezért el kellett hagynia a színiiskolát.

– Ez gyalázat! – háborgott Aurore. – A művészeket
a tehetségük szerint kellene megítélni és támogatni, nem
pedig a származásuk vagy a vagyonuk szerint.

– Nocsak, nocsak – szólalt meg mögötte egy gúnyos
mély hang. Henri de Latouche lépett hozzájuk. – Vagyis
maga szerint a *conservatoire*-nak ingyenes helyeket kellene
fenntartania a szegény ördögök számára?

– Mindenképpen, ha azok a szegény ördögök tehetsé-
gesek – válaszolta Aurore, miközben Alphonse sietve szé-
ket húzott oda a főszerkesztőnek. De Latouche le is ült,
de mindvégig figyelmesen méregette Aurore-t. – És nem
is csak ingyenes helyeket – folytatta a fiatal nő nyugodtan.

– Az akadémiáknak nagyobb jelentőséget kellene tulajdonítaniuk a növendékeik tehetségének, mint az erszényüknek vagy a kapcsolataiknak. A művészetben mind egyenlők vagyunk...

– Csak a művészetben? – szólt közbe a főszerkesztő, és jelezte a pincérnek, hogy rendel egy kör italt a társaságnak.

– Nem, nem csak a művészetben – felelte Aurore, és csak most látta meg magát egy szemközti tükörben: egy törékeny, fekete hajú alakot a széles férfivállak között. Magában azt találgatta, hogy Latouche átlátott-e már rajta, és maga is meglepődött azon, hogy ez valójában tökéletesen mindegy neki. A főszerkesztőre emelte a tekintetét, és egyenesen a tengerkék szemébe nézett. – Minden ember egyenlő – folytatta nyugodtan. – Meztelenül jövünk a világra, és amikor meghalunk, mind ugyanazt az utolsó inget viseljük. Merő önkényesség, hogy az emberiséget szegényekre és gazdagokra osztják fel...

– Az is, hogy férfiakra és nőkre?

Aurore elmosolyodott. De Latouche szeme megcsillant.

– Pontosan – válaszolta Aurore. – A férfiaknak és a nőknek azonos jogokkal kellene rendelkezniük. Ahogyan a parasztoknak és a földesuraiknak, a munkásoknak és a gyárosoknak, a nemeseknek és az úgynevezett köznépek is.

– Ezek merész gondolatok, mademoiselle – mondta Henri de Latouche mosolyogva.

– Madame – javította ki Aurore, és a szeme sarkából látta, hogy Jules összerezzen.

De Latouche érdeklődően felvonta a szemöldökét. Olyan volt, mint egy horgász, aki úgy sejti, hogy különösen finom hal akadt a horgára.

– Madame? Vagy úgy! A madame azonban téved – folytatta a főszerkesztő. – A férfiak és a nők között jelentős különbségek vannak. Vagy ön ezt is tagadni óhajtja?

– Biológiai szempontból mindenképpen különböznek – válaszolta Aurore higgadtan. – A férfiak és a nők természetesen másmilyenek. Ez azonban nem ok arra, hogy a nőket a törvény előtt és a társadalmi elismertség tekintetében alárendeljék a férfiaknak.

– A nő engedelmességgel tartozik a férfinak – idézte a Bibliát Latouche vigyorogva, és láthatóan nagyon élvezte a beszélgetést.

– Zárdában nevelkedtem – felelte Aurore rezzenéstelen nyugalommal. – Nem sok hiányzott ahhoz, hogy apáca legyen belőlem.

– Az nagy kár lett volna.

– Szerintem is. Elrejtőzni egy zárda falai mögött, hogy átadjuk magunkat a szellemi szabadság illúziójának, nem megoldás. Én teljes szabadságot akarok, a társadalmon belül, nem elválasztva tőle. Nem többet és nem kevesebbet annál a szabadságnál, amellyel akkor rendelkeznék, ha férfi lennék.

A pincér odalépett hozzájuk egy tálcával, amelyen teli poharakban aranyszínű bor csillogott. Miközben a felszolgáló kiosztotta az italokat, Jules a szemével jelezni próbálta Aurore-nak, hogy ne feszítse túl a húrt. Ő legalábbis így értelmezte a barátja pillantását. Úgy gondolta azonban, hogy máris túl sokáig hallgatta el a véleményét.

És ha valóban a *Figarónak* akar írni, jobb, ha a főszerkesztő tudja, kivel van dolga.

– Nos, akkor hát lássuk, hogy inni is tud-e úgy, mint egy férfi – mondta Latouche a poharát magasba emelve.

Aurore koccintott vele, és bízott benne, hogy a főszerkesztő nem ivászati versenyre hívta ki, mert ő utálta az alkoholt. Borzongva gondolt azokra a tivornyákra, amelyeket a férje és a féltestvére, Hippolyte rendezett odahaza Nohant-ban estéről estére, és kétségtelenül rendez még mindig. Az iszákosságuk és a lárma, amelyet közben csaptak, kibírhatatlan volt. Aurore a sűrű szempillái alól fürkésző pillantást vetett Latouche-ra, a férfi azonban csak belekortyolt a poharába, és anélkül, hogy levette volna a szemét Aurore-ról, egy ezüstdobozt húzott elő a zsebéből, kinyitotta, és Aurore elé tartotta. Szépen, vöröszaténba ágyazva hat szivar feküdt benne, méghozzá a drága, húsz centiméter hosszú fajtából.

– Azonos jogok, azonos szokások – mondta, és a szőke bajusza reszketett a mosolygásától.

Minden tekintet Aurore-ra tapadt. A szivarozás a legújabb divatok közé tartozott, szivart kétféle méretben lehetett kapni: rövidet és hosszút. Ezt a különködő és költséges szokást, mint annyi más ostobaságot, Aurore féltestvére hozta szokásba Nohant-ban, és Casimirral együtt töltötték meg a házat büdös füsttel. Aurore nem sokkal a Párizsba utazása előtt egyik este merő dachból együtt füstölt velük, és most szakértő ábrázattal választott magának szivart. Mint ha soha nem csinált volna mást, leharapta a gömbölyített végét, a földre köpte, mint itt mindenki, aztán Henri de Latouche hoz fordult, aki lenyűgözve figyelte:

– Volna kedves tüzet adni? – kérdezte azon a bársonyos hangon, amelyről tudta, hogy elbizonytalanítja a férfiakat.

A főszerkesztő azonnal benyúlt a zakója zsebébe, *fidibuszt*, viaszba áztatott kartoncsíkot varázsolt elő, meggyújtotta az egyik gyertyán, és a lángot Aurore szivarjának a végéhez tartotta. Az asszony erősen megszívta, és addig pöfékelt, amíg a dohány sisteregve izzani nem kezdett. Közben kis füstkarikákat fújt, és uralkodnia kellett magán, hogy ne nevesse el magát a barátai elképedt arca láttán. Elégedetten keresztbe tette a lábát, lecsipentett egy dohányszemcsét a nyelve hegyéről, és a főszerkesztő szemébe nézett.

– Azonos szokások, azonos jogok. Megegyezhetünk ebben?

– Madame, ön igazán bámulatos. Mit mondhatnék erre?

– Ragaszkodhatna ahhoz, hogy nem a szokások tesznek minket egyenlőkké az egyenlők között – folytatta Aurore, és a fekete szeme megvillant a súlyos szemhéja alatt –, hanem az adottság, hogy gondolkodunk, és helyes következtetésekre tudunk jutni.

– És milyen jogokra formálna igényt, ha biztosítanák önnek az egyenlőséget?

– Szabadságra – vágta rá Aurore. – Szabadságra a mozgásban, ezért ez az öltözék. Szabadságra, hogy kedvem szerint bármilyen helyet felkereshessek. Szabadságra a gondolkodásban és a megnyilatkozásokban. És nem utolsósorban szabadságra abban, hogy szerethessek, osztálykülönbségekre való tekintet nélkül. Erről jut eszem-

be: milyennek találta a premiert? Biztosan ön is ott volt, igaz?

De Latouche bólintott.

– Kegyed mit gondol róla? – kérdezte, és várakozón hátradőlt a székén.

– Mélyen megindított. Talán azért, mert a saját családi történetemet ábrázolja. Ha úgy tetszik, monsieur, a személyemben a társadalmunk legnagyobb ellentétei egyesülnek. Apám a lengyel király dédunokája volt, a nagyapja pedig a Maurice de Saxe néven grófi rangra emelt marsall. Az ő ágáról tehát királyi vér folyik az ereimben. Anyám viszont egyszerű párizsi családból származik, az apja madárkereskedő volt, a quai des Grands Augustins-on árult a kalitkáiból. Apám anyja, de Saxe de Francueil grófnő egyáltalán nem értett egyet a fia választásával. Apám és anyám ezért arra kényszerült, hogy titokban házasodjanak össze, és rám már kisgyerekként a két tábor közötti közvetítő szerepét osztották. Anyám családfája azonban érdekes módon tökéletesen megfelel az úgynevezett jó erkölcsnek, szöges ellentétben apám nemesi ágával, ahol egyik fattyú követte a másikat. És mégis mind gőgösen lenézték az utca népét, mert az ő vérük állítólag értékesebb, mint az egyszerű polgároké. A szerelem azonban, hogy visszatérjek Dumas darabjára, a szerelem nem ismeri ezeket az ember alkotta korlátokat. A szerelem a forradalom gyermeke, mert minden barikádot ledönt. A szerelemben, akárcsak a gyűlöletben, mi, emberek mind egyformák vagyunk.

Aurore szavait csend követte, ő pedig tovább szívta a szivarját, hogy ne aludjon ki. Az erős íz csípte a nyelvét,

mégis jó érzés volt az ajka közé vennie a bőrszerű dohányleveleket, a szájában összegyűjtenie a füstöt, aztán pedig kifújnia, miközben a szemhéját félig leeresztve a társai elképedt arcát nézegette.

Szerelem, gondolta, és lepöckölte a hamut a földre. Mintha már valóban lett volna része benne! Jules-lel gyengéd szerelmi tavaszt élt meg, és az jó volt. Mégis vágyott arra, hogy sokkal szenvedélyesebben szeressen, izzón, mint a szivar, forrón, sistingőn, türelmesen várva, hogy lángoló tűzre gyúljon. Ha úgy lenne, és megtalálná hozzá a megfelelő embert...

– Szóval így állnak a dolgok – mondta Henri de Latouche, és bólintott, mintha minden világossá vált volna a számára. – Most már természetesen tudom, hogy kicsoda ön, Dudevant báróné. Az atyáink barátok voltak, és egyszer alighanem találkoztunk is a házukban Berryben, de ön akkor még egészen kicsi volt. Hát igen. Nos... A beszédhez van tehetsége – tette hozzá a férfi tünődően. – Írni is tud?

– Négyéves korom óta – válaszolta Aurore.

De Latouche felnevetett, és félig vidáman, félig boszúsán ingatta a fejét.

– Bizonyos bolondságokról még le kell szoktatnom – mondta –, de azt majd megoldjuk. Jöjjön be holnap hozzám a szerkesztőségbe! Az ifjú barátja tudja, hol talál.

Aurore órákkal később Jules karjában feküdt. Sikeres fellépése „egyetemistaként” mámorítóan hatott a barátjára, és szenvedélyt lobbantott fel benne. Úgy szeretkeztek, mint még soha. Jules egy ideje már aludt, az asszony

azonban ébren feküdt az ágyban. A gondolatai Antony és Adèle története és a szerencsés megoldás lehetetlensége körül forogtak. Leginkább az foglalkoztatta, hogy Adèle a lánya miatt nem látott más kiutat, csak azt, hogy meghaljon a szeretője keze által, és így ne tegye tönkre a kislány jövőjét. Ő maga bizonyára elfogadta volna, hogy a társadalom kirekessze, a lányát azonban meg akarta kínmélni a szégyentől.

És én hogy vagyok ezzel?, gondolta Aurore. Neki is van egy lánya. Tönkreteszi Solange jövőjét az életmódjával? Igazolható a vágya, hogy művészként önálló életet éljen? És mi lesz Maurice-szal?

Aurore szíve elszorult. Nagyon hiányoznak neki a gyermekei. Az esze azt súgta, hogy a fia, a nemsokára nyolcadik évét betöltő Maurice jó kezekben van a nevelőjénél, egy barátságos és okos férfinál, aki szinte naponként írt Aurore-nak. De pótolhatja-e egy nevelő az anyai szeretetet? Természetesen nem. Megéri ezt az áldozatot az ő új élete?

Amint lehetséges, legalább a kis Solange-t elhozza Párizsba. Ezt megfogadta magának. A lányára nem várhat ugyanaz a sors, mint őrá várt ugyanannyi idősen. Nem felejtette el, milyen kétségbeesett volt, amikor az anyja elhagyta, miután az apja halálos balesetet szenvedett. A nagyanyjához került Berrybe, a családi birtokra, és éveken át dédelgette a reményt, hogy a mamája a ritka látogatásai egyikén végre majd magával viszi Párizsba. Sophie, a madárkereskedő lánya és az apja imádott szerelme ugyan százszor megígérte ezt Aurore-nak, de az ígéretét soha nem váltotta be.

Aurore ma már tudta, hogy ez nem a mamája hibája volt. A nagyanyja ugyanis szabályosan megszarolta, és az-zal fenyegette, hogy csökkenti az anyagi támogatását, ha kivonja Aurore-t a befolyása alól. Vagyis az anyja a magasabb érváradékért eladta őt a nagyanyjának. Aurore ugyan mély érzéseket táplált az idős hölgy iránt, és még ma, tíz évvel a halála után is hiányzott neki, a szeretetet mégsem lehet megvásárolni. Egy gyermek az anyjához tartozik. Egy nagyanya nem töltheti be azt a szerepet. Egy pesztra pedig végképp nem.

Aurore nagyot sóhajtott, és szelíden kibújt Jules öleléséből. Okvetlenül módot kell találnia arra, hogy elég pénzt keressen. Mert egyszerre akar két dolgot: magánál tudni a gyermekeit és függetlennek lenni. Solange-nak öntudatosan kell felnőnie, és már kiskorától megtanulnia, hogy ugyanannyit ér, mint a bátyja. Aurore komolyan gondolta, hogy a férfi és a nő egyenlő. Tudta, hogy ez nemcsak jogokkal jár együtt, de kötelességekkel is. A férjét és a birtokot, amelyet a nagyanyja halála után ő örökölt meg, a saját akaratából hagyta el. Három hónap ott-hon, három hónap Párizsban – így szólt a megegyezés, amelyet Aurore kemény küzdelmek után kialakított Casimirral. Csak néhány hete jött Jules-lel Párizsba. És örülhet, ha a férje betartja az ígéretét. A házasságuk révén a teljes vagyonának Casimir lett a tulajdonosa. Ez is egyike a sok igazságtalanságnak. Miért kerül egy nő tulajdona a házasságkötéssel a férje birtokába? Azért, hogy azután az élete végéig tőle függjön, ez a valódi ok. Casimir magát tartja Nohant urának, de ezzel kapcsolatban sem hangzott még el az utolsó szó. Aurore-nak egyelőre nagy szük-

sége volt arra, hogy szünet álljon be a száználmas vitákban. Elég volt csak gondolnia azokra az alávalóságokra, amelyek a házasságuk alatt el kellett szenvednie, és máris felforrrt a vére.

A telihold besütött az ablakon, és az asszony egy ideig az alvó Jules-t nézegette. A divatos szakálla ellenére kisfiúnak tűnt. Aurore-t gyengédség fogta el. Aztán nem bírta tovább az ágyban, és csendesen felkelt. A manzárdban jéghideg volt, és szeretett volna teát főzni, de nem akarta felébreszteni a férfit. Ivott egy pohár vizet, hogy kiöblítse a szájából a szivar még mindig perzselő ízét, és mert rettenetesen fázott, újra felvette a férfinadrágot, pongyolába bújtt, és még egy gyapjú vállkendőt is terített magára. Utált fázni, és mindig is fázós volt.

Néhány percig az ablaknál állt, és a holdat nézegette, amely ezüstös fénybe borította Párizs háztetőit és távolabb, az Île de la Citén a Notre-Dame-székesegyház két tornyát. Odalent az utcán néhány részeg egyetemista lár-mázott és nevetgélt, a szemközti kocsmából éjszakai baglyok jöttek ki kézi lámpásokkal, és az imbolygó fényekkel a Szajna felé indultak.

Párizs soha nem alszik, és Aurore ezért is volt itt jó helyen. Ugyanis kora gyermekkorától, azóta mindenképpen, amióta a nagyanyja beteg- és halálos ágya mellett virrasztott, álmatlanságban szenvedett. Alvás helyett annak idején pirkadatkor felnyergelte Colette-et, a kancáját, és két-három órán át eszelősen vágatott a mezőkön. Itt is szívesen megtenné. Mi lehet most Colette-tel?

Nesztelenül meggyújtott egy petróleumlámpát, alacsonyra állította a lángot, hogy a fény ne zavarja Jules-t,

és leült az íróasztalához. Üres papírlapot vett ki a csomagból, és kinyitotta a tintatartót, hogy levelet írjon a gyerekeinek. Aztán kivette a fiókból a kéziratok mappáját.

Tűnődően átfutotta a sűrűn teleírt oldalakat, amelyek még soha nem láttak napvilágot, mert mindig csak az álmatlan éjszakáin vette elő őket. Egy elbeszélés volt, a címe pedig *La Fille d'Albano – Az albanói lány*. Egy fiatal nőről szólt, aki arra kényszerül, hogy válasszon a házasság és a művészi lét között.

De nem éppen az a gond, hogy egyáltalán választani kell a polgári és a művészként élt élet között, méghozzá férfiként ugyanúgy, mint nőként? A szabadság valóban csak bizonytalansággal, rendezetlen körülményekkel párban létezik, mindig a társadalom peremén? Neki vajon sikerül majd megélni a művészetéből, és a saját erejéből anyagi biztonságot kínálni a gyerekeinek, jó iskolákat és mindent, ami még azzal jár?

Visszatette az elbeszélést a mappába, és mást vett elő: egy regény tervezetét. A műben azokat a hagyományos szerepeket akarta megkérdőjelezni, amelyekbe a társadalom kényszerít egy nőt: Blanche-nak kolostorba kell vonulnia, míg a színésznő Rose számára, aki egy kerítőnő lánya, az volt megírva, hogy prostituáltként élje az életét. A férfiak is, akik beleszeretnek ebbe a két fiatal nőbe, a saját fantáziáikat vetítik ki rájuk. Lehetséges-e egyáltalán igaz szerelem az adott körülmények között? Aurore-t ez a nagy és súlyos kérdés foglalkoztatta. A regényében a különböző alakokat úgy akarta megismertetni egymással, mint egy kísérlet leírásában. Mert minden döntésük,

amelyet valami mellett hoznak meg, egyúttal kizárja a lehetőséget, hogy másként éljenek. Nem ez valójában az élet drámája?

Ötven oldalt írt meg három, egymást követő éjszakán. Ennyi csak úgy ömlött belőle, azután viszont elhagyta a bátorsága. Egy regény megírását egy bonyolult épület megépítéséhez érezte hasonlatosnak: ha az ember nem vigyáz, a végén az egész összeomlik. Vagy csak túl sokat aggályoskodik, és egyszerűen folytatnia kellene az írást, azt remélve, hogy a végén minden összeáll?

Nagy sóhajjal mindent visszatett a fiókba. Az utóbbi években már két teljes regényt vetett így papírra és dobott végül tűzre. Mert az ötlet, amely kezdetben lenyűgözőnek és káprázatosnak tűnt, a végén nem tartotta meg az épületet. Az alakok sápatagok és sótlanak lettek, akár egy kísérlet leírása. Az élet azonban nem egy kísérlet leírása. De akkor mi? Mi lehet Alexandre Dumas *Antonyjának* a titka, miért olyan élők, olyan valóságosak az alakjai?

Aurore felkelt, és szorosabban összehúzta magán a vállkendőt. Töltött egy bögre tejet, és a horpadt bádogdobozból megevett egyet a házi macaronok közül, amelyeket az anyja hozott neki az utolsó látogatásakor. Nagyon takarékosan bánt velük, Sophie ugyanis csak ritkán volt olyan hangulatban, hogy így kényeztesse. Többnyire arra talált valamilyen okot, hogy veszekedjen vele. Aurore számára ezért különösen becses volt az egyszerű mandulás sütemény: az íze mindig is a gyermekkorra, a védettségre és a szeretetre fogja emlékeztetni.

Az édesapjára gondolt, akit – nem úgy, mint Adèle-t Dumas színdarabjában – nem lehetett megakadályozni

abban, hogy a szívére hallgasson, és feleségül vegyen egy nőt, aki általános felfogás szerint nem illett hozzá. *Ha másként döntött volna, én ma nem lennék a világon*, gondolta Aurore. Lehet ez véletlen? Egy lázadó szerelemből született gyermekként nem kötelessége, hogy folytassa azt a küzdelmet?

Eleget tesz a különc főszerkesztő meghívásának. Lehet, hogy Jules-nek igaza van, és a művészi függetlenséghez De Latouche szerkesztőségi irodáján át vezet az út. Holnap ő mindenesetre nem üres kézzel fog ott megjelenni. Eltökélten tiszta papírt vett ki a fiókból, és újra leült az íróasztalához. A tehetsége próbájaként a tegnapi színházi bemutatóról szóló kritikát teszi majd De Latouche elé.

Elég volt egy pillanatig koncentrálnia, és már repült is a tolla a papíron.